0076-0088- SS Anacletus I - Epistola De Patriarchis et Primatibus ac Reliquis Episcopis

O93, f. 6vb; N442, f. 23va; V630, f. 23va; I83, f. 45vb; VD38, f. 41vb; SG670, p. 64b; Bcan4, f. 46r

CUIUS[1] SUPRA DE PATRIARCHIS ET PRIMATIBUS[2] AC RELIQUIS <V630, f. 23vb> EPISCOPIS, ET QUOD <O93, f. 7ra> ECCLESIA ROMANA CARDO[3] ET CAPUT SIT[4] OMNIUM ECCLESIARUM.

Anacletus[5] servus Christi Iesu[6], in apostolica sede a domino constitutus et a sancto Petro apostolorum principe presbyter ordinatus omnibus episcopis et reliquis Christi sacer<SG670, p. 65a>dotibus salutem.
Benedictus deus[7] et pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in[8] omni benedictione spiritali in caelesti<I83, f. 46ra>bus in Christo, sicut elegit nos in[9] ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu eius in caritate, praedestinans[10] nos[11] in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum[12] secundum propositum voluntatis suae in laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum divitias gratiae eius, qua[13] abundavit[14] in[15] nobis in omni sapientia et prudentia, <VD38, f. 42ra> ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae secundum bonum placitum eius, quod proposuit in eo, in[16] dispensatione plenitudinis[17] temporum, instaurare[18] omnia in Christo, quae in caelis et quae in terra sunt, in ipso. In quo etiam sorte vocati sumus praedestinati secundum propositum[19] eius, qui omnia operatur secundum consilium[20] voluntatis suae, ut simus[21] in laudem gloriae eius, qui ante <SG670, p. 65b> speravimus in Christo.
De primatibus, carissimi, super quibus me quidam vestrum consuluerunt[22], aut[23] [24] si esse deberent an non, quantum[25] hactenus de his a beato Petro apostolo et a[26] reliquis apostolis et a beato Clemente, nostro sancto praedecessore et martyre, novimus statutum[27], denegare vobis <I83, f. 46rb> minime possumus. <N442, f. 23vb> Et quis[28] est, qui quaerentibus fratribus denegare possit dubitationes vel[29] necessitates eorum?
Sacerdotum[30] [31] [32], fratres, ordo bipertitus est, et sicut dominus[33] illum constituit, a nullo debet perturbari. Scitis autem[34] a domino apostolos esse electos et constitutos et postea per diversas provincias ad praedicandum dispersos. Cum vero messis coepit[35] crescere, videns paucos esse operarios ad eorum adiumentum septuaginta elegi praecepit discipulos. Episcopi vero domini[36] apostolorum, presbyteri quoque septuaginta discipulorum locum tenent.
Episcopi autem non in castellis[37] aut modicis civitatibus debent constitui[38], sed presbyteri per castella et modicas civitates atque villas debent ab episcopis ordinari et poni, singuli tamen per <V630, f. 24ra> <VD38, f. 42rb> singulos[39] titulos suos. Et episcopus non ab uno, sed <SG670, p. 66a> a pluribus debet episcopis ordinari, et, ut dictum est, non ad modicam civitatem, ne vilescat nomen episcopi, aut alicubi[40] [41] [42], sed ad[43] honorabilem urbem titulandus[44] et denominandus[45] est. Presbyter[46] vero ad qualemcumque locum vel ecclesiam[47] in[48] eo constitutam[49] est praeficiendus[50] atque[51] in ea diebus vitae suae durandus[52]. Amplius quam isti duo ordines <I83, f. 46va> sacerdotum nec nobis a[53] deo collati[54] sunt nec apostoli docuerunt.
Episcoporum[55] vero ordo unus est, licet sint primates illi, qui primas civitates tenent, qui et in quibusdam locis patriarchae[56] a nonnullis vocantur. Illi autem, qui in[57] metropoli a beato Petro ordinante domino et a[58] praedecessore nostro, praedicto sancto Clemente seu a nobis constituti sunt, non omnes primates vel patriarchae <Bcan4, f. 46v> esse possunt, sed illae urbes, quae praefatis et priscis[59] temporibus primatem[60] tenuere, episcopi[61] eorum[62] patriarcharum aut primatum nomine[63] [64] fruantur, reliquae vero metropoles archiepiscoporum aut metropolitanorum, et non patriarcharum aut[65] primatum utantur nominibus, quia[66] haec eadem et leges saeculi in suis continentur[67] principibus. <SG670, p. 66b> Aliae autem primae[68] civitates, quas vobis conscriptas in quodam[69] tomo mittimus[70], a sanctis apostolis et a beato Clemente sive a nobis primates praedicatores[71] acceperunt.
Haec[72] vero sacrosancta[73] Romana et apostolica ecclesia non <VD38, f. 42va> ab apostolis, sed ab ipso domino salvatore nostro primatum obtinuit, sicut ipse beato Petro apostolo dixit: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni caelorum. Et quae<I83, f. 46vb>cumque ligaveris super terram, erunt ligata et in caelo[74], et quaecumque solveris super terram, erunt soluta et in caelo. Adhibita[75] est etiam societas in eadem Romana urbe beatissimi apostoli[76] Pauli vasis electionis, qui uno die unoque[77] tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans coronatus est, et ambo sanctam Romanam ecclesiam consecrarunt, aliisque omnibus urbibus in universo mundo eam sua <N442, f. 24ra> praesentia atque[78] venerando triumpho praetulerunt. Et licet pro[79] omnibus assidua apud deum omnium <SG670, p. 67(97)a> sanctorum fundatur oratio, his tamen verbis Paulus <O93, f. 7rb> beatissimus apostolus Romanis proprio[80] cyrographo pollicetur dicens: Testis enim[81] mihi[82] est deus[83], cui ego[84] servio in spiritu meo[85] in evangelio <V630, f. 24rb> filii[86] eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.
Prima[87] ergo[88] sedes est caelesti[89] beneficio Romanae[90] ecclesiae, quam, ut memoratum est, beatissimi Petrus et Paulus suo martyrio consecrarunt. Secunda[91] autem sedes apud <VD38, f. 42vb> Alexandriam beati Petri nomine a[92] Marco eius discipulo atque evangelista[93] consecrata est, <I83, f. 47ra> quia ipse[94] et in Aegypto[95] primum verbum veritatis directus a Petro praedicavit et gloriosum suscepit martyrium, cui venerabilis successit Abilius.

Tertia[96] vero sedes apud Antiochiam, id[97] est beati Petri apostoli, habetur honorabilis, quia illic, priusquam Romam[98] veniret, habitavit et Ignatium episcopum[99] constituit, et illic primum[100] nomen christianorum novellae gentis exortum est. Reliquas vero, ut praediximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes[101] epistolae[102] vobis conscriptas[103] direximus. Inde[104] <SG670, p. 67(97)b> namque et beati apostoli inter[105] se statuerunt, ut episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum[106] potior[107] eorum sollicitudo pertineret. Nam et inter beatos apostolos quaedam fuit discretio. Et licet omnes essent apostoli, Petro tamen a domino est concessum, et ipsi inter se idipsum voluerunt, ut reliquis omnibus praeesset apostolis, et cephas, id est caput, et principium teneret apostolatus. Qui et[108] eandem formam suis successoribus et reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Et <I83, f. 47rb> non solum hoc in novo testamento est <VD38, f. 43ra> constitutum, sed etiam in veteri fuit. Unde scriptum est: Moyses et Aaron in sacerdotibus eius, id est primi inter eos fuerunt. Et quamvis[109] ita sit ordinatum, nemo tamen, quod suum est, quaerat, sed quod alterius. Unde ait[110] beatus apostolus Paulus[111]: Unusquisque placeat proximo suo in bonum ad aedificationem[112]. Et sicut ipse salvator suis[113] ait discipulis: Qui maior est vestrum, erit minister vester, et reliqua. Et licet super his aliqua dicta sint[114], repetentes <Bcan4, f. 47r> tamen[115] saepius admonemus, ut semper in omnibus et ab omnibus vitentur <SG670, p. 68a> elationes[116] mentis et corporis. Et quantum maior unusquisque videtur esse, tantum sit humilior, sicut dominus salvator noster non venit ministrari, sed ministrare.

Et si frater[117] aliquis[118] praeoccupatus fuerit in quodam[119] delicto, vos, qui spiritales estis, instruite eum[120] spiritu lenitatis. Si[121] quae[122] <V630, f. 24va> vero causae[123] diffici<N442, f. 24rb>liores inter vos ortae fuerint, ad huius sanctae sedis apicem eas quasi ad caput referte, ut apostolico terminentur iudicio[124], <I83, f. 47va> quia sic dominum[125] velle ab[126] eoque ita constitutum esse antedictis testimoniis declaratur[127]. Haec[128] vero apostolica sedes cardo et caput, ut factum[129] est a domino et non ab alio, est[130] constituta, et sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctae sedis auctoritate omnes ecclesiae domino disponente reguntur.

Accusatores[131] autem et testes esse non possunt, qui ante hesternum aut nudiustertius[132] diem[133] inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, ne laesi se[134] [135] ulcisci[136] velint. Inoffensus[137] igitur accusatorum et testium affectus quaerendus est, <VD38, f. 43rb> et non suspectus[138]. Causam enim vestram alieno nolite committere[139] iudicio. <SG670, p. 68b> Valde enim iniquum est, ut omissis suis alii[140] quilibet[141] illorum[142] se causis immisceant, quoniam nullis[143] in locis spiritalis[144] cura deficit[145], sed[146] per omnia, qua[147] nomen dei praedicatur, extendit[148]. Studendum est omnibus, ut non[149] aemulationes malae, sed piae sint inter vos dilectiones, quia in hoc vos omnes domini discipulos esse veros noverint, si dilectionem habueritis ad invicem. Ex omni ergo[150] genere plurimos deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebra<I83, f. 47vb>rum transferat in regnum filii caritatis suae, et[151] de[152] vasis irae faciat vasa misericordiae. Unde nos[153] summopere studendum est, ut cooperatores simus[154] gratiae dei, quia[155] ad hoc vocati sumus eiusque familiari colloquio sociati[156] et sacerdotes sacrati, ut fructuosos illi manipulos reportemus cooperante gratia eius.

Necesse[157] est enim, ut rectores a subditis timeantur ab ipsisque corrigantur, ut humana[158] formidine[159] peccare metuant, <O93, f. 7va> qui divina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt, qui <SG670, p. 69a> doctorum vitam moresque corrumpunt[160] his, qui substantias aliorum[161] praediaque[162] diripiunt. Ipsi autem ea, quae extra nos, licet nostra sint, auferunt, nostri quoque detractores et morum corruptores nostrorum sive, qui adversus nos armantur, proprie[163] nosipsos decipiunt, et ideo iuste infames sunt et <VD38, f. 43va> merito ab ecclesia extorres[164] fiunt. Pro[165] meritis ergo plebis saepe pastores depravantur[166] ecclesiae, ut proclivius[167] corruant, qui sequuntur. Capite videlicet <V630, f. 24vb> languescente[168] facilius reliqua corporis membra inficiuntur[169], sicut[170] scriptum est: Omne <I83, f. 48ra> caput languidum et omne cor merens[171], a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Quapropter manifestum est diabolum, qui sicut leo rugiens circuit quaerens, quem possit devorare, cordibus[172] plebium suadet[173], ut doctores[174] atque pastores suos detractionibus[175] irrogent <N442, f. 24va> vel accusent, ut plebibus[176] languescentibus[177] vel angentibus[178] non tenentes[179] pastoribus frena[180] earum[181] lascivient[182] [183] atque in ima ruant[184], ut[185] [186] salutem[187] si[188] [189] eas[190] periclitare[191] possint. Multum vero distant damna morum[192] <SG670, p. 69b> a damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint, illa[193] vero in nobis. Sententia[194] quoque Cham filii Noe damnantur[195], qui suorum doctorum vel praepositorum[196] culpas[197] <Bcan4, f. 47v> produnt ceu[198] Cham, qui patris pudenda[199] non operuit, sed deridenda[200] monstravit. Doctor[201] autem vel pastor ecclesiae, si a fide exorbitaverit[202] [203], erit a fidelibus corrigendus, sed pro reprobis[204] moribus magis est tolerandus quam distringendus, quia rectores ecclesiae a deo sunt[205] iudicandi, sicut ait prophe<I83, f. 48rb>ta: Deus <VD38, f. 43vb> stetit in synagoga deorum, in medio autem deos[206] discernit[207] [208]. Unde oportet unumquemque fidelem, si viderit aut cognoverit plebes suas adversus pastorem suum tumescere[209] aut clerum detractionibus vacare[210], hoc vitium pro viribus exstirpare prudenterque corrigere satagat[211], nec[212] eis in quibuscumque negotiis misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconcilientur doctori, praesumat[213], quoniam tam sacerdotes quam reliqui fideles omnem[214] summam[215] [216] debent habere curam de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione[217] [218] aut corrigantur <SG670, p. 70a> a peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia[219] separentur[220].

Ait[221] ergo beatus apostolorum princeps Petrus de sancto praedecessore nostro Clemente plebibus praedicando, quando[222] docebat[223] eas[224], qualiter ei oboedire deberent eumque[225] observare, inter cetera ita: Si[226] inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite exspectare, ut ipse vobis dicat: cum illo nolite amici esse, sed prudenter observare debetis, et voluntati eius absque communicatione[227] obsecundare[228] et <I83, f. 48va> avertere vos ab eo,

cui ipsum sentitis adversum[229], sed nec loqui his, <VD38, f. 44ra> quibus ipse non loquitur, ut unusquisque, qui hic[230] in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias[231] ferre, festinet citius re<V630, f. 25ra>conciliare[232] ei, qui omnibus praeest, et[233] per[234] hoc redeat ad salutem, cum oboedire coeperit monitis praesidentis. Si vero quis amicus fuerit[235] his, quibus ipse non loquitur, unus est et ipse ex illis, qui exterminare dei ecclesiam volunt, et reliqua. His aliisque quamplurimis documentis facile unusquisque advertere[236] [237] potest, qualiter oboedire et obtem<SG670, p. 70b>perare debet[238] praepositis suis, et qualiter circa eos agendum sit, quibus ipsi aut amici sunt aut inimici. Si[239] quis enim haec praecepta[240] non observaverit[241], hostis est animae suae, et non tantum infamis, sed[242] excommunicatus atque alienus[243] ab ecclesia efficiatur, quoniam necesse est, ea vitia ferro abscidere, quae aliis medicaminibus non sanantur.

Parcat unusquisque a laceratione vel detractione linguae suae caveatque, ne aut linguam[244] aut[245] aures habeat prurientes, id est, <I83, f. 48vb> ne <N442, f. 24vb> aut aliis deroget detrahatque[246] quoscumque[247] aut alios audiat derogantes vel detrahentes, <VD38, f. 44rb> custodiatque[248] quisque sermones suos et sciat, quia, quaecumque[249] de aliis loquitur, sua sententia iudicabitur. Caveat etiam omnis fidelis, ne[250] derogando, quid[251] in domo cuiusquam agitur[252], alia domus[253] per eum cognoscat, sed omnium christianorum domus[254] quasi proprias amet[255]. Nemo enim invito auditori libenter refert, sitque uniuscuiusque <O93, f. 7vb> studium, non solum oculos castos servare, sed et linguam.

<SG670, p. 71a> Vos autem, carissimi, qui estis[256] sub domini disciplina constituti, sic vos exhibete ut veri ministri[257] dei et dispensatores ministeriorum[258] eius, ut non vituperetur ministerium vestrum[259], ne fiat in vobis, sicut scriptum est: Erit <Bcan4, f. 48r> sicut populus sic[260] sacerdos[261]. Sic[262] enim vos vestrosque et cunctos corrigite, ut nemini noceatis, quatenus et[263] ab hominibus[264] bonam acquiratis famam[265] et a deo mercedis praemium in[266] aeterna beatitudine percipere mereamini. Et si quid[267] adversi de unitate ecclesiae acciderit, ra<I83, f. 49ra>dicitus amputetur[268], et dei ecclesia fruitusque[269] servorum eius maneant[270] inconcussa[271]. Propter[272] quod, carissimi, exspectantes satagite immaculati, ei inveniri in pace et domini nostri longanimitatem salutem arbitramini. Et[273] estote ergo prudentes atque vigilate in orationibus ante omnia autem mutuam in vobismetipsis <VD38, f. 44va> caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum, hospitales invicem sine murmuratione, unusquisque, sicut accepit gratiam, in al<SG670, p. 71b>terutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis[274] gratiae dei. Si quis loquitur, quasi sermones dei, si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat deus[275], ut in omnibus honorificetur[276] deus <V630, f. 25rb> per Iesum Christum, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

O93, f. 7vb; N442, f. 24vb; V630, f. 25rb; I83, f. 49 ra; VD38, f. 44va; SG670, p. 71b; Bcan4, f. 48r

1 *Überschrift*] EPISTOLA ANACLETI DE PRESBYTERIS EPISCOPIS METROPOLITANIS PRIMATIBUS VEL PATRIARCHIS *SG670*
2 privatibus *Bcan4*
3 CARDO ET *fehlt VD38*
4 SIT OMNIUM ECCLESIARUM] OMNIUM ECCLESIARUM SIT *V630*
5 *Vor* Anacletus] XXVIII *Bcan4*
6 Iesu *felt VD38*
7 deus *fehlt I83*
8 in *fehlt Bcan4*
9 in ipso *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4*
10 praedistinans *SG670; Bcan4*
11 nos in *korr. aus* nos *SG670*
12 idipsum *I83; SG670*
13 quam *V630;* quae *I83; VD38; SG670; Bcan4*
14 abundabit *SG670*
15 i *Bcan4*
16 in *fehlt V630*
17 plenitudini *V630*
18 instaurare *korr. aus* instaure *VD38*
19 propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium *fehlt VD38*
20 consilium *fehlt V630*
21 scimus *Bcan4*
22 *am Rande* interrogaverunt *VD38*
23 aut *fehlt SG670*
24 aut si] ausi *Bcan4*
25 quantum *korr. aus* quante *V630*
26 a *fehlt N442; I83; VD38; SG670; Bcan4*
27 statum *Bcan4*

28 qui *O93; VD38*
29 et *I83; VD38; SG670; Bcan4*
30 *Vor* Sacerdotum *Rubrik* De bipertito ordine sacerdotum *Bcan4*
31 *am Rande* De bipertito ordine sacerdotum *I83; am Rande* Quod bipertitus sit ordo sacerdotum *VD38*
32 Sacerdotum fratres *korr. aus* Sacerdotum *O93*
33 dominus] dominus dominus *O93*
34 autem *fehlt Bcan4*
35 coepisset *V630*
36 domini *fehlt N442; I83; VD38; SG670; Bcan4*
37 castellis *korr. aus* castel *I83*
38 constitutii *VD38*
39 singulos titulos *korr. aus* titulos singulos *Bcan4*
40 *am Rande* in quolibet loco *VD38*
41 aliubi *Bcan4*
42 alicubi sed] alibi quam *korr. aus* alibi sed *SG670*
43 ad honorabilem urbem] honorabili urbi *I83; Bcan4;* honorabili orbe *SG670*
44 titulandus et denominandus est] titulandus est et denominandus *korr. aus* titulandus et dominandus *SG670*
45 dominandus *SG670*
46 *am Rande* De presbyteris in ecclesiis in quibus ordinati sunt diebus vitae suae perdurent *I83; am Rande* De presbyteris in ecclesia in qua ordinati in ea sunt diebus vitae suae perdurent *VD38; Vor* Presbyter *Rubrik* De presbyteris ut in ecclesiis in quibus ordinantur diebus vitę suę perdurent *Bcan4*
47 ecclesiam] ecclesiam quę *SG670*
48 ab *korr. aus* in *O93*
49 constituta *I83; SG670; Bcan4*
50 *am Rande* praeponendus *VD38*
51 atque in ea diebus vitae suae durandus *fehlt V630*
52 perdurandus *VD38*
53 a deo *fehlt SG670*
54 *am Rande* facti attributi *VD38*
55 *am Rande* De ordinatione episcoporum *O93; Vor* Episcoporum *Rubrik* DE ORDINE EPISCOPORUM ET PRIMATUM *V630;* DE ORDINATIONE EPISCOPORUM *VD38;* XXVIIII *Bcan4*
56 patriarchę a *korr. aus* patriarchę *VD38*
57 in *fehlt Bcan4*
58 a *fehlt V630*
59 *am Rande* antiquis *VD38*
60 primatum *V630;* primatum *korr. aus* primatem *SG670*
61 episcopi eorum] episcoporum *V630*
62 earum *I83; Bcan4*
63 *interlinear* ū *SG670*
64 nomine fruantur reliquae vero metropoles archiepiscoporum aut metropolitanorum, et non patriarcharum aut primatum *fehlt I83; VD38*
65 et *SG670*
66 quia *korr. aus* qui *V630; N442*
67 continent *I83; SG670; Bcan4;* continenter *VD38*
68 primates *SG670*
69 *am Rande* quodam libro *VD38*
70 *am Rande* divisione *V630*
71 praedictatores *SG670*
72 *am Rande* De primatu romanae ecclesię *VD38; am Rande* XXX *Bcan4*
73 sacrasancta *V630*
74 caelis *I83; SG670; Bcan4*
75 *am Rande* addita *VD38*
76 apostoli Pauli] pauli apostoli *V630; N442; I83; VD38; SG670; Bcan4*
77 unoque] uno quoque *V630*
78 aut *Bcan4*
79 prę *V630*
80 *am Rande* propria manus scriptura *VD38*
81 enim *fehlt I83; VD38; SG670; Bcan4*
82 mihi est] est mihi *VD38; Bcan4*
83 dominus *VD38*

84 est *O93;* ego *fehlt V630*
85 meo *korr. aus* me *O93*
86 fili *N442*
87 *Vor* Prima *Rubrik* DE SEDE ROMANA ET ALEXANDRINA ATQUE ANTIOCHENA *V630; Bcan4; I83 (am Rande)*
88 ergo *fehlt V630*
89 *am Rande* celesti munere *VD38*
90 Romanae ecclesiae] romana ecclesia *O93; SG670;* romana ecclesia *korr. aus* romanae ecclesiae *N442*
91 *am Rande* De sed[e ro]mana[et alex]andr[ina]atque a[ntiocena] *O93; am Rande* de romana et alexandrina et antiochia *VD38;* XXXI *Bcan4*
92 a *korr. aus* et *SG670*
93 evangelista *korr. aus* evangelistę *SG670*
94 ipse et *korr. aus* ipse *I83*
95 egyptum *VD38*
96 *am Rande* XXXII *Bcan4*
97 id est] item *VD38;* id est *fehlt SG670*
98 romanam *Bcan4*
99 episcopum constituit] constituit episcopum *SG670*
100 primum nomen] nomen primum *N442; I83; VD38; SG670; Bcan4*
101 *am Rande* prohibentes *VD38*
102 epistolas, *interlinear* i *SG670*
103 epistolas, *interlinear* i *SG670*
104 *am Rande* Mentio canonum apostolorum *N442;* XXXIII *Bcan4*
105 inter se statuerunt] statuerunt inter se *I83*
106 eos *Bcan4*
107 *am Rande* maior *VD38*
108 et *korr. aus* et in *SG670*
109 quamvis] quamvis id *korr. aus* quamvis *SG670*
110 et *SG670*
111 Paulus] paulus suis ait discipulis *SG670*
112 ędificationem *korr. aus* ęficationem *Bcan4*
113 suis ait] ait suis *SG670*
114 sint *korr. aus* sunt *SG670*
115 tamen sępius *korr. aus* sępius tamen *SG670*
116 electiones *N442; VD38*
117 fratres *N442; I83; Bcan4*
118 aliquis *fehlt SG670*
119 aliquo *V630*
120 eum] eum in *SG670*
121 *am Rande* XXXIIII *Bcan4*
122 quae *korr. aus* qua *Bcan4*
123 causa *VD38*
124 iudicio *I83*
125 domino *O93; N442; Bcan4;* deum *SG670*
126 ab eoque] habeo quod *SG670*
127 declaratur *korr. aus* declarantur *O93*
128 *am Rande* Quod roman[a]ecclesia car[do est]omnium eccl[esiarum] *O93; vor* Haec *Rubrik* QUOD ROMANA ECCLESIA CARDO EST OMNIUM ECCLESIARUM *V630*
129 fatum *O93; N442; interlinear* vel ta *V630;* fatum *korr. aus* factum *SG670*
130 est *fehlt V630*
131 *Vor* Accusatores *Rubrik* DE ACCUSATORIBUS *V630; am Rande* De accusatoribus *I83; am Rande* XXXV *Bcan4*
132 nudiustertium *SG670*
133 die *O93; N442; VD38*
134 se *fehlt VD38*
135 se ulcisci] ulcisci se *N442; I83; SG670; Bcan4*
136 *am Rande* vindicare *VD38*
137 *am Rande* De accu[sa]toribus *O93; am Rande* Inlesus *VD38*
138 susceptus *N442; I83*
139 *am Rande* tradere *VD38*

140 ali *I83;* aliqui *SG670;* alio *Bcan4*
141 quibuslibet *SG670*
142 aliorum *I83; SG670; Bcan4*
143 nullus *Bcan4*
144 spiritalis *korr. aus* spiritalibus *V630*
145 deficit *korr. aus* defici *Bcan4*
146 sed] sed se *V630*
147 quia *I83*
148 extenditur *SG670*
149 est, *am Rande* vel ne *V630*
150 enim *korr. aus* ergo *SG670*
151 et de *korr. aus* et *O93*
152 de *fehlt N442;* ex *I83; VD38; SG670; Bcan4*
153 nobis *VD38; SG670;* nobis *korr. aus* nos *Bcan4*
154 scimus *Bcan4*
155 qui *VD38; SG670*
156 societati *I83*
157 *am Rande* Ut episcopi a subditis timeantur *N442; VD 38 (davor); am Rande* XXXVI *Bcan4*
158 humanam *I83*
159 *am Rande* timore *VD38*
160 corrumpunt *korr. aus* corrumpant *Bcan4*
161 aliorum *fehlt Bcan4*
162 *am Rande* agros *VD38*
163 propria *VD38*
164 *am Rande* alieni *VD38*
165 *am Rande* Quod pro meritis plebis sepe pastores ecclesie depravantur ut proclivius corruant qui sequuntur *VD 38; am Rande* XXXVII *Bcan4*
166 derivantur *I83;* deviant *SG670;* deviantur *Bcan4*
167 proclivivius *O93*
168 *interlinear* infirmante *VD38*
169 *interlinear* corrumpuntur *VD38*
170 ut *V630*
171 *interlinear* tristans lugens *VD38*
172 cordis *Bcan4*
173 suadere *VD38; SG670*
174 doctores atque pastores suos] doctoribus atque pastoribus suis *VD38*
175 detractiones *VD38*
176 plebibus *über der Zeile* vel plebes *V630;* plebibus *korr. zu* plebes ; plebes *VD38*
177 languescentibus *korr. zu* languescentes *V630;* languescentes *VD38*
178 agentibus *korr. zu* agentes *V630;* agentes *VD38;* angentibus *fehlt SG670;* languentibus *Bcan4*
179 tenentes *korr. zu* tenentibus *V630;* tenentibus *I83; VD38; SG670; Bcan4*
180 frena earum] frameam *SG670*
181 eorum *V630; N442*
182 *am Rand* elaxaverint *VD38*
183 lasciviant *SG670*
184 *am Rande* cadant *VD38*
185 ut salutem si] et si salutem *korr. aus* ad salutem *SG670*
186 ut salutem si eas periclitare possint *fehlt V630*
187 saltem *VD38*
188 sic *VD38;* si *fehlt SG670*
189 si eas] earum *I83; Bcan4*
190 eas *fehlt VD38;* eo *korr. aus* ea *SG670*
191 periclitari *VD38;* periclitari *korr. aus* periclitare *SG670*
192 *am Rande* conversationum *VD38*
193 alia *I83; Bcan4*
194 *am Rande* XXXVIII *Bcan4*
195 damnantur *korr. aus* damnatur *SG670*
196 propositorum *I83; Bcan4*
197 culpam *V630*
198 seu *I83;* sicut *SG670*

199 *am Rande* turpia *VD38*
200 ridenda *SG670*
201 *am Rande* XXXVIIII *Bcan4*
202 *am Rande* declinaverit erraverit *VD38*
203 exorbitaverit *korr. aus* exorbitaverint *O93*
204 *interlinear* malis *VD38*
205 sunt iudicandi] iudicandi sunt *V630;* iudicandi sunt *korr. aus* iudicandi *SG670*
206 deus *I83; Bcan4*
207 *am Rande* iudicat *VD38*
208 diiudicat *V630*
209 *am Rande* superbire *VD38*
210 *am Rande* studere *VD38*
211 *am Rande* studeat *VD38*
212 ne *I83; Bcan4*
213 praesumant *V630*
214 omnes *V630; VD38; SG670*
215 *am Rande* magnam *VD38*
216 summam debent] debent summam *korr. aus* summam *V630*
217 *am Rande* reprahensione vituperatione *VD38*
218 radargutione *SG670*
219 ecclesiae *V630*
220 separentur *korr. aus* separantur *SG670*
221 *Vor* Ait *Rubrik* DE SUBIECTIS QUI AMICI SUNT INIMICIS EPISCOPORUM SUORUM *V630; Vor* Ait *Rubrik* Cui episcopus inimicus est pro actibus suis nullus ei amicus esse debet et nec loqui cui non loquitur donec satisfaciat Quod si quis fecerit excommunicatus esse atque ab ęcclesia pelli debet *Bcan4*
222 quando *fehlt I83; SG670; Bcan4*
223 docebat *korr. aus* docebant *V630;* docens *SG670*
224 eos *VD38*
225 eumque observare *korr. aus* eumque observare eumque observare *V630*
226 *am Rande* cui episcopus inimicus est pro actibus suis nullus ei amicus esse debet et nec loqui cui non loquitur donec satisfaciat quod si quis fecerit excommunicatus esse atque ab ecclesia pelli debet *I83*
227 communione *SG670*
228 *am Rande* consentire *VD38*
229 aversum *I83*
230 hac *SG670*
231 amicitia *Bcan4*
232 reconciliari *SG670*
233 ut *I83*
234 pro *SG670*
235 fuerit his] his fuerit *SG670*
236 *am Rande* cognoscere sive intelligere *VD38*
237 avertere *O93;* advertere *korr. aus* avertere *N442; I83; VD38*
238 debeat *SG670*
239 *am Rande* XL *Bcan4*
240 praecepta] praecepit an *O93;* percepit et *VD38*
241 observavit *VD38*
242 sed] sed et *I83; SG670;* sed et *korr. aus* sed *Bcan4*
243 alienus *korr. aus* olienus *VD38*
244 linguas *SG670*
245 *interlinear* detrahente *VD38*
246 detraat *I83*
247 quibuscumque *I83; SG670;* quibuscumque, *interlinear* quos *Bcan4*
248 custodiat *I83; VD38; SG670; Bcan4*
249 quicumque *V630; SG670;* quaecumque *korr. aus* cumque *N442*
250 *am Rande* cum *V630*
251 quid *korr. zu* quod *V630;* quod *VD38*
252 iterum *I83; SG670; Bcan4*
253 domos *I83*
254 domos *N442; I83; VD38; SG670; Bcan4*
255 amet *korr. aus* amat *V630;* ęstimet *VD38;* habet *Bcan4*

256 estis *korr. aus* esti *V630*
257 discipuli *SG670*
258 mysteriorum *SG670*
259 nostrum *SG670*
260 sic] sic et *VD38*
261 sacerdotes *I83;* sacerdos *korr. aus* sacerdotes *Bcan4*
262 *am Rande* XLI *Bcan4*
263 ut *I83; Bcan4*
264 hominibus *korr. aus* omnibus *O93;* omnibus *SG670; Bcan4*
265 famem *O93*
266 in *fehlt V630*
267 quod *Bcan4*
268 amputetur *korr. aus* ampetur *O93*
269 fructusque *korr. aus* fruitusque *V630;* fructusque *VD38; SG670; Bcan4*
270 maneat *V630; I83; SG670; Bcan4;* maneant *korr. aus* maneat *N442*
271 *am Rande* inperturbate incontaminata *VD38*
272 Propter quod] Propterea *I83; SG670; Bcan4*
273 Et *fehlt VD38; SG670*
274 *am Rande* diverse *VD38*
275 d *I83;* deus *fehlt Bcan4*
276 honorificetur deus] honorificetis deum *SG670*